

SRMKA Sayı/ Issue 1

Yıl/Year 2019, 30-53

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 27.11.2019

Kabul Tarihi / Accepted: 21.12.2019

Yayın Tarihi / Published: 27.12.2019

PHOKAIA MOZAİKLER ALANINDA ELE GEÇEN ROMA DÖNEMİ AMPHORALARI

THE ROMAN AMPHORAE FOUND IN THE PHOCAEA MOSAIC SECTOR

Murat FIRAT*

Özet

İzmir ili Foça ilçesi sınırları içerisinde, modern yerleşmenin altında kalan Phokaia (Foça) antik kentinde yürütülen çalışmalar sırasında, *Mozaikler Alanı* sektöründe 12 adet amphora parçası ele geçmiştir. İncelemeler sonucunda bu parçaların 10 farklı amphoraya ait olduğu anlaşılmıştır. Bu amphoralar tipolojik olarak beş farklı grup altında toplanmıştır. Tüm bu eserler irdelendiğinde Phokaia Mozaikler Alanında bulunmuş olan amphoraların benzer örneklerden hareketle MÖ 1. yüzyıl sonları - MS 4. yüzyıl aralığına tarihlendiği görülmüştür. İrdelenen eserlerden özellikle Ege Yerel Amphoraları ve Kapitän II gruplarına dâhil olan örneklerin Phokaia kırmızı astarlı seramikleri ile olan yakın kil benzerliği dikkat çekicidir. Bu durum, kentin amphora üretimiyle de uğraştığını göstermesi açısından kayda değerdir. Çalışmada olası ticaret ağı da irdelenmiş ve kentin özellikle Ege-Akdeniz hattında etkin olduğu gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Phokaia, Amphora, Roma Amphora, Roma Dönemi, Mozaikler Sektörü.

Abstract

12 amphora fragments were found in the mosaic sector in the excavations conducted at the ancient city of Phocaea, which is under the modern settlement within the borders of the Foça district in İzmir province. We found out that these fragments belong to 10 different amphorae. These amphorae were typologically divided into five groups. Based on similar examples, the amphorae found in the Phocaea Mosaic Sector are dated from the end of the 1st century BC to the 4th century AD. The close resemblance of the clay between samples of the Local Aegean and Kapitän II groups and those of Phocaea red slip ware is noteworthy. This is quite important since it indicates that the city also was involved with amphora production. The study also examines the possible trade network within which we found that the city was active, especially in the Aegean-Mediterranean area.

Keywords: Phocaea, Amphora, Roman Amphora, Roman Period, Mosaic Sector

* Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Isparta/TÜRKİYE. e-posta: muratfirat@sdu.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-5747-0869

İzmir ili Foça ilçesinde modern yerleşimin altında kalan Phokaia, bölgenin seramik üretimi açısından en önemli kentlerinden biridir (Harita - Plan 1). Phokaia'da yürütülen kazı çalışmaları sırasında birçok farklı sektörde seramik üretim alanları ve çöplükleriyle karşılaşmıştır¹. Kentin önemli kazı alanlarından biri olan Mozaikler Alanında yürütülen çalışmalar sonucunda da çok değerli bulgu ve bilgilere ulaşılmıştır.

Mozaikler Alanı, Foça ilçesi modern yerleşimi içerisinde Fevzipaşa Mahallesi 175. ve 189. sokakları arasındadır (Harita - Plan 1). Modern binalar arasında kalan ve yaklaşık 120 metrelik sahayı kapsayan sektörde yürütülen çalışmalar sonucunda, Erken Arkaik Dönem'den Roma Dönemi sonuna kadar uzanan yerleşim katmanları saptanmıştır². Bu alanda yapı kalıntıları ve bu kalıntıların tabanlarını oluşturan son derece zarif geometrik - bitkisel motifler ve hayvan figürlerini içeren mozaiklerle de karşılaşmıştır. Mozaikler Alanı kazıları sonucunda Roma Dönemi'ne ait yoğun ve çeşitli denebilecek bir seramik grubu ele geçmemiş, çıkan eserlerin daha çok mutfak kapları olduğu gözlenmiştir. Alanda yürütülen kazılarda Roma Dönemi'ne ait diğer materyallerle birlikte 12 adet amphora parçası ele geçmiştir. Bu parçalardan 10 tanesi tam profil verir. Parçalar arasında yer alan iki adet kulpun ise diğer örneklerle uyumlu oldukları (kil, renk, tip vb.) anlaşılmıştır. Konumuzu oluşturan bu eserler yüzeyden itibaren 0,50 - 3,50 metrelik bir alanda kalan Roma Dönemi'ne ait tabakalar içerisinde ele geçmiştir. Çalışmamızda tipolojik ve kronolojik olarak irdelenen bu eserler beş farklı grup altında toplanmıştır.

Ege Yerel Amphoraları I (Ephesos Type 20)

Literatürde *Local Amphorae I* olarak tanınan bu formlar genellikle Kos amphoralarında olduğu gibi hafif yuvarlatılmış bir veya iki köşeli geçişli profile sahip olabildikleri gibi bazen de yüksek, dik ve yakalı biçimli ağız-dudak profiline sahiptirler. Dik ve yüksek bir boyun yapısı, aynı şekilde boyuna paralel olarak yükselen karşılıklı dik iki kulpla tamamlanır. Farklı araştırmalarda bu tipin Geç Hellenistik Dönem'e ait Nikandros grubu ile ilişkili oldukları ileri sürülmüştür³. Bezczy, bu tip amphoraların, kil analizleri doğrultusunda, Ephesos

¹ Phokaia kazısı ve buluntuları hakkında geniş bilgi için bkz. Özyiğit 1991, 127-154; Özyiğit 1992, 1-22; Özyiğit 1998, 763-794; Resim 1-22; Özyiğit 1999, 49-66; Özyiğit 2001, 1-14; Özyiğit 2006, 73-88, Özyiğit 2007, 341-354; Özyiğit 2008, 489-512; Özyiğit 2009, 387-410; Özyiğit 2010, 65-87; Özyiğit 2011, 385-404; Özyiğit 2013, 173-190; Özyiğit 2014, 81-99; Özyiğit 2015, 139-164; Özyiğit 2016, 585-602; Özyiğit 2017, 519-538.

² Özyiğit 1995, 432-437.

³ Lawall 2004, 182; Bezczy 2004, 87; Bezczy 2013, 87.

yakınlarında üretilmiş olduklarını; ayrıca yine kil yapısı itibariyle de bu grubun mantar başlı ve Yerel II amphoraları ile de benzer oldukları görüşünü ileri sürmektedir⁴.

Phokaia Mozaikler Alanında yürütülen çalışmalarda bu gruba ait iki örnek ele geçmiştir (Fig. 1, Kat. No. 1-2). Bunlardan ilki ağız ve gövde parçasıdır (Kat. No. 1). Orta sert, az kum, yoğun mika ve az kireç içerikli hamura sahip kabın hamur rengi ise açık kırmızımsı kahverengidir (2.5YR 7/3). Bu eserin en yakın benzerleri Ephesos'ta saptanmıştır. Ege Yerel Amphoraları grubu içerisinde değerlendirilen bu eser, teras evleri sektöründe ele geçmiş olup, MÖ 1. yüzyılın sonlarına tarihlendirilir⁵. Çalışmamızda yer verdiğimiz 2 numaralı amphora parçası da aynı şekilde bu gruba dâhildir. Hamur yapısı açısından ilk örnekle uyumludur. Bu parçanın en yakın benzerleri yine Ephesos çalışmalarında ele geçen amphora örnekleridir. Agora alanından bulunmuş olan örnek, MÖ 1. yüzyılın son çeyreğine tarihlendirilir⁶.

Dressel 2-4 Amphorası, İtalya (Peacock - Williams 10, Ostia 51, Ephesos Type 32)

Farklı yayınlarda değişik adlandırmalarla yer bulan Dressel 2-4 grubu amphoralar Hellenistik Dönem'e ait Kos amphoralarının bir devamı olarak yorumlanır⁷. Form genellikle kısa ve yuvarlak bir ağız profiline sahiptir. Omuzdan yukarı doğru yükselen silindirik boyun aynı şekilde boyuna paralel biçimde yükselen ve dudak alt kısmında boyunla birleşen, genellikle dairesel formlu ikiz kulplarla tamamlanır. Omuzdan kaideye doğru çok küçük bir açıyla daralan dışbükey gövde yapısı, ucu topuz biçimli olan tutup kaldırmaya müsait yükseklikte bir dip ile sonlanır.

Dressel 2-4 İtalya tipi amphoralar geniş bir coğrafyada yayılım (tüm Akdeniz, Noricum, Panionia, İngiltere, Mısır, Kızıldeniz ve Hindistan)⁸ göstermiştir. Formun en yoğun kullanıldığı süreç MÖ 1. yüzyılın son çeyreği ile MS 1. yüzyıl aralığı olup, MS 3 yüzyıla kadar üretimin devam ettiği ileri sürülmektedir⁹.

Mozaikler Alanında yürütülen kazı çalışmaları sırasında bu gruba ait tek bir örnek ile karşılaşmıştır (Fig. 1, Kat. No. 3). Küçük bir ağız ve gövde kısmı korunmuş olan amphoranın

⁴ Bezczy 2013, 88.

⁵ Bezczy 2013, 87-89, No. 539, 544, Pl. 40.

⁶ Bezczy 2013, 87-89, No. 540, 164, Pl. 40.

⁷ Bezczy 2013, 129-133.

⁸ Panella 1981, 55-680; Keay 1984, 136-137, Type XII, Fig. 52; Keay 1989, 37-39, Type 13, Fig. 11, No. 188-190; Joshi - Sinha 1991, 255-259; Moore 1995, 41-79; Slane 2003, 328; Rizzo 2003, 144, 160; Williams vd. 2005, Dressel 2-4 İtalyan; Tomber 2005, 228; Tomber 2012, 201-215; Bezczy 2013, 131.

⁹ Bezczy 2013, 129, Dn. 468.

orta sert, yoğun kum, çok yoğun ince mika ve az kireç içerikli bir hamur yapısına sahip olduğu görülmektedir. Formun kil rengi açık kırmızı (5R 6/8) olup, yüzeyi ise kısmen, olasılıkla pişmeden dolayı, grimsi kahverengidir. Açık kırmızı (5R 6/8), kil rengi bir hamura sahip olan örneklerin yüzeyi olasılıkla pişirmeden kaynaklı olarak grimsi kahverengidir. Çalışmamızda yer verdiğimiz bu örneğin en yakın benzerlerinden biri Ephesos'ta Teras Evler 2 alanında döküntü içerisinde açığa çıkarılmıştır¹⁰. Geç örneklerden olduğu düşünülen bu eserin tam tarihi belirlenemese de MÖ 1. ve MS 1. yüzyıl grupları içerisinde değerlendirilmediği görülür. Bir başka yakın benzer Caesarea Maritima'da saptanır. Class H olarak ayrılan ve Dressel 2-4 imitasyonu olarak yorumlanan bu örnek MS 1. yüzyıla tarihlendirilir¹¹. Elaiussa Sebaste'den bir başka yakın benzer ise MS 1. yüzyıla tarihlendirilen İtalya üretimi amphoradır¹². Tüm bu benzer örneklerden hareketle Phokaia buluntusu olan amphora parçası da MS 1. yüzyıla tarihlendirilebilir.

Kapitän II (Benghazi MRA 7, Agora K113, M 303, M237, Keay XII, Peacock - Williams 47, Ephesos Type 44)

Kapitän II amphoraları bazen hafif yuvarlatılmış bazen düz bitimli dudak profilli, konik biçimli, geniş aralıklı yivlendirilmiş boyunlu ve omuzdan dışa doğru açılarak yükselip yaklaşık ağız hizasında (bazen yukarıda) sert bir kavisle içe kıvrılıp ağız kenarının biraz altında boyunla birleşen kulplara sahiptir. Gövde, omuzdan itibaren daralır ve halka bir kaide üzerinde sonlanır. Kaidenin dış yüzeyinde, boyunda da olduğu gibi, yatay yivlerle karşılaşılır.

Yukarıda da görüleceği üzere farklı araştırmalarda değişik isimlerle adlandırılmış olan bu amphora hakkında en önemli yargı Ege - Batı Anadolu kökenli bir ürün olduğudur¹³. Ana üretim yeri konusunda Kos Adası ve çevresi önerilmektedir¹⁴. Üretim yeri açısından Ege ve Knidos önerisinin yanı sıra son dönem bazı çalışmalarında Karadeniz¹⁵ gündeme getirilmiştir. Bazı araştırmacılar, Ephesos kenti kazı ve yüzey araştırmaları sırasında yoğun miktarda ele geçen bu formun kil analizlerinden hareketle, genelde Batı Anadolu ama özelde Ephesos çevresinde üretilmiş olabileceği görüşünü ileri sürerler¹⁶. Şarap ticareti için üretilmiş olduğu

¹⁰ Bevezky 2013, 129-133, No. 572, Pl. 43.

¹¹ Oleson 1994, 4-6, 118, No. A79, Fig. 41.

¹² Ferrazzoli 2010, 40, Fig. 5.

¹³ Riley 1979, 192; Akkaş 2016, 171.

¹⁴ Keay 1984, 137.

¹⁵ Reynolds 2010, 187, 212; Kouveli 2014, 750.

¹⁶ Bevezky 2013, 149-150. Bevezky aynı çalışmasında Samos'u olası üretim yerleri arasında sayar. Bkz. 149.

düşünülen¹⁷ bu formun yayılım alanı ise İngiltere, Akdeniz, Ege Denizi ve Karadeniz çevresi, Irak, Lübnan ve Rusya olmak üzere çok geniş bir sahayı kapsar¹⁸.

Mozaikler Alanı kazıları sırasında bu forma ait iki farklı ağız-gövde parçası ve üç farklı kulp parçası ile karşılaşılmıştır (Fig. 2, Kat. No. 4-5). Değerlendirmelerimiz sonucunda bu kulp parçalarından ikisinin 4 numaralı, birinin ise 5 numaralı amphoraya ait olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Ele geçen tüm parçaların orta sert, yoğun kireç, yoğun ince mika ve kuvars içerikli bir hamur yapısına sahip oldukları gözlenmiştir. Ayrıca kırmızı hamur rengi (2.5YR 5/6) hepsinde ortaktır. 5 numaralı eserin, genel form yapısı dikkate alındığında, her ne kadar ağız-dudak kısmı korunmamış olsa da 4 numaralı örnekle benzer oldukları da görülür. Bununla birlikte ilk örnekte boyundaki profil geçişi daha keskinken ikinci örnekte daha yuvarlatılmış bir görünüme sahiptir.

Phokaia buluntusu bu iki amphoranın en yakın benzerlerinden biri Ephesos kazıları sırasında tespit edilir ve bu örnek, bulunduğu tabaka göz önüne alınarak MS 3. yüzyılın başlarına tarihlendirilir¹⁹. Çalışmamız açısından ilginç olan nokta ise her iki kent buluntularının hamur ve renk yapısının son derece yakın olmasıdır. Teras Evler 2 sektöründe tespit edilen Ephesos örneklerinin kırmızı hamurlu grubunun Küçük Menderes Ovası ve çevre yerleşimlerde yoğun biçimde görüldüğü ileri sürülür²⁰. Keay'ın çalışmasında yer verdiği, Tip XII grubu içerisinde irdelenen amphoralar arasında yer alan T/9/1, son derece benzer bir diğer örnek olarak dikkat çeker²¹. Korinth Demeter-Kore kutsal alanı buluntusu olan ve Ege amphoraları arasında sayılan yakın bir eser, Ostia örneklerinden hareketle, MS 3. yüzyıla tarihlendirilir²². Novae buluntusu olan bir örnek ise gerek çok yakın bir benzer olması gerekse Aşağı Danube Bölgesi'nin Akdeniz ile bağlantısını göstermesi açısından önemlidir²³. Birçok açıdan (kil yapısı, rengi, tipolojisi vb.) benzer örneklerin olduğu bir başka yayında da, Novae ve

¹⁷ Gabler vd. 2009, 63; Bevezcky 2013, 150.

¹⁸ Farklı kentler ve müzelerden örnekler için bkz. Jones 1950, 278, No. 834, Fig.201; Robinson 1959, 106, No. K113, L33, M237, M247, M303; Hayes 1983, 155, type 37, Fig. 25, No. 86; Arthur 1986, 251, 254, Fig. 6, No.53; Pérez Bonet 1988, 473-474, lam. 1, No. 1; Abadie-Reynal 1989, 145; Anderson Stojanović 1992, 89-90, 94-95, No. 684-686, Pl. 80; Parker 1992, 22, 229, 567, 670, 695, 755, 1143, 1183; Dyczek 2001, 137-144, Type 18; Slane 2003, 328; Slane - Sanders 2005, 252-254, No. 1.15, Fig. 3; Dündar 2012, 53, Cat. 12, Fig. 18; Bevezcky 2013, 149-151; Kouveli 2014, 750, Fig. 6-7; Palaczyk 2015, 37, Fig. 3, No. 3-4; Klenina 2015, 89-90, Fig. 7, No. 1-4; Akkaş 2016, 171-172.

¹⁹ Bevezcky 2013, 149-151, No. 583, Pl. 45.

²⁰ Bevezcky 2013, 149.

²¹ Keay 1984, 20, 136-140, Fig. 52, T/9/1.

²² Slane 1990, 109, 116-117, No. 254, Fig. 29, Pl. 15.

²³ Biernacki - Klenina 2010, 983, Fig. 3, No. 10-11, 10a-11a.

Chersonesos bulgularından hareketle, Akdeniz ve Karadeniz bölgeleri arasındaki ticari varlığı tartışılır²⁴. Bu yayında özellikle MS 3. - 4. yüzyıl tabakalarında bu tip amphoraların niceliksel olarak daha yoğun oldukları da belirtilir. Aleksandria Troas kenti agora sondajı buluntusu olan bir diğer örnek, her açıdan Phokaia buluntusu ile benzerdir. Eser MS 3. - 4. yüzyıla tarihlendirilir²⁵. Caesarea Maritima buluntularının değerlendirildiği bir yayında genel profil yapısı ve ayrıca kulp detayları açısından da son derece benzer bir form tanıtılmıştır. Tabaka buluntusu olmayan bu eser, genel tanımlara ve kronolojiye bağlı kalınarak Ege ürünü bir MS 3. - 4. yüzyıl formu olarak nitelendirilmiştir²⁶. Akkaş tarafından MRA 7 grubu altında irdelenen Parion Tiyatrosu amphoraları arasında da benzer örnekler gözlenir. Bu eserler tabaka verileri doğrultusunda MS 3. yüzyılın ikinci yarısı ile 4. yüzyılın ilk yarısı aralığına tarihlenir²⁷. Hamel tarafından tanıtılan bir başka örnek ise Baalbek / Heliopolis kentinden ele geçmiştir. Kentin uzak ticaret bağlantılarını göstermesi açısından ilginç bulunan bu eser, buluntu grubu ile birlikte MS 4. yüzyıla tarihlenir²⁸. Mazarrón Limanı (Murcia) buluntusu bir örnek formun yayılım sahasını göstermesi açısından önemlidir. Bu yayında benzer amphoralardan hareketle MS 2. - 4. yüzyıl aralığı önerilir, farklı kontekstlerde rastlanan MS 5. yüzyıl örneklerine de değinilir²⁹. Tüm bu benzer örneklerden hareketle Phokaia buluntusu amphora parçaları MS 3. - 4. yüzyıl aralığına tarihlendirilebilir.

Geç Roma Amphoraları III (Benghazi Late Roman Amphora 10; Keay 54 Bis; Peacock - Williams 45, Augst 55, Kartaca LR3)

Literatürde *Late Roman Amphora 3* olarak tanımlanan bu grup amphoralar küçük boyutları ile dikkat çekerler. Hafif yuvarlatılmış, üçgenimsi, küçük bir kapak ya da tıkaçın oturabileceği şekilde dizayn edilen içbükey bir düzleme sahip ağız tiplerine sahiptirler. Formun boynu incedir ve ağızdan dışa doğru açılarak omuz üzerinde sonlanmaktadır. Yassı ve dairesel kulplar, omuz-boyun hizasından açılarak yükselir ve hemen boynun üst kısmında birleşir. Gövde omuz birleşim noktasında en geniş noktaya ulaşmış olur. Buradan itibaren kaideye doğru daralır. Birkaç santimetre yüksekliğindeki dairesel form, farklı profil geçişlerine sahiptir ve

²⁴ Klenina 2010, 1005, Fig. 3, No. 1-9.

²⁵ Japp 2007, 62-63, Fig. 4, No. 19-20. Kentte, Sayın Prof. Dr. Erhan ÖZTEPE başkanlığı altında devam ettirilen kazılar sırasında da, Sayın Doç. Dr. Mehmet KAŞKA ve tarafımızdan yürütülen HS Sektörü çalışmaları sonucunda aynı tip materyal grubu ele geçmiştir. Buluntular yayın aşamasındadır.

²⁶ Oleson 1994, 6, 17, Fig. 4, No. 24, 27.

²⁷ Akkaş 2016, 169, 171-172, Fig. 2, No. 3-7.

²⁸ Hamel 2010, 878, Fig. 13-14.

²⁹ Pérez Bonet-Cabrera Bonet 1992, 310, Fig. 1.

üzerine oturabileceği küçük bir kaide ile sonlanır. Kaide; gövdeye göre ortada ve ince - uzun tutulmuştur. Bu sayede kaide kısmına üçüncü bir kulp işlevi de kazandırılmıştır. Bu kapların daha çok şarap transferi için kullanılmış oldukları anlaşılmıştır³⁰.

Geç Roma 3 tipi amphoraların kökeni konusunda farklı öneriler bulunmaktadır. Bu tipin petrografik incelemeler sonucunda Batı Anadolu'da üretildikleri kabul edilir³¹. Formun örneklerinin farklı içerikler ihtiva eden değişken kil yapısına sahip olması birden fazla bölgede üretildiği düşüncesini ortaya çıkarır³². Genel olarak MS 4. - 6. yüzyıl aralığına tarihlenen bu grubun ürünlerinin birçok farklı bölgeye dağıldığı gözlenir. Grubun erken örnekleri olarak kabul gören tek kulplu LR 3 amphoraları Britania, Hispania, Pompei, Kıbrıs, Girit, Sicilya, Berenike, Kartaca, İskenderiye ve MS 4. yüzyılda ortaya çıkan çift kulplu örnekleri ise Phanagoria, Germonassa, Panticapeum gibi Karadeniz krallıklarında, Kuzey Afrika; Kartaca, Berenike'de ve Mısır'ın güneyi, hatta Meroe Krallığı'na kadar dağılmıştır³³.

Çalışmamızda bu gruba ait dört farklı kaide örneği yer almaktadır (Fig. 3, Kat. No. 6-9). Örneklerden biri (Kat. No. 6) dar bir gövdeden hafif dışbükey bir geçişle profil oluşturur. Bu geçişten itibaren de tabana doğru keskin biçimde daralır. Kaidenin yere değen kısmı hafif yuvarlatılmıştır. Diğer örnekte (Kat. No. 7), gövdeden geçiş içbükey bir kıvrımla sağlanır. Kaide taban kısmı da yere değecek biçimde çekilmiştir. Son iki örnekte ise (Kat. No. 8 ve Kat. No. 9) kaideler dış kısımlarında yakalı olmaları nedeniyle ilk iki örnekten ayrılırlar. Buna karşın bu son iki örnekte yer alan kaidelerden birinin (Kat. No. 8) yaka uç kısmı aşağı dönükken, diğerinde tam tersi biçimde yukarı doğru işlenmiştir. Grubun tüm üyeleri aynı kil yapısı (yumuşak, az ince kum, çok yoğun ince mika ve seyrek kireç katkılı, kahverengi hamur) ve renge (5YR 4/4 kırmızımsı kahverengi) sahiptir. Yüzeyleri de açık krem tonundadır.

Katalogda yer alan 6 ve 7 numaralı kaidelerin çok yakın bir örneği Serchio Vadisi'ni temel alan ve Kuzey Etruria ticaret ağını inceleyen bir araştırma sırasında saptanmıştır³⁴. Bu kaide, MS 3.- 4. yüzyıl ürünü olarak değerlendirilir. Atina Yeni Akropolis Müzesi çalışmaları

³⁰ Panella 1993, 663; Martin Kilcher 1994, 441; Ladstätter 2008, 181; Bezeczky 2013, 165.

³¹ Sardis önerisi için bkz. Hayes 1976, 117, Panella 1993, 663. Menderes ya da Gediz vadileri önerisi için bkz. Arthur 1998, 165. Ephesos önerisi için bkz. Bezeczky 2013, 164-167.

³² Atina'da gerçekleştirilen kazılarda saptanan ve 1. yüzyıla tarihlenen örneklerde, LR 3 amphoralarının üç farklı kil kompozisyonu belirlenir. 1. grup örnekler koyu devetüyü renginde ve mikasızdır. 2. grup, açık devetüyü renginde bol mikalıdır. 3. grup kil ise kırmızımsı kahve renkli bol mikalı, yüksek derecede pişmiş, az gözeneklidir. Bkz. Şenol 2000, 184; Baylan 2008, 29-30.

³³ Şenol 2000, 186.

³⁴ Ciampoltrini vd. 2010, 320, Fig. 4, No. 5.

sırasında saptanan bir Geç Roma Dönemi'ne ait bir evin kuyusunda ele geçen kapalı kontekst grubu içerisinde de bu tip amphora parçaları ele geçmiştir. Bu gruplar içerisinde yer alan LRA 3 örnekleri arasında özellikle Grup B altında sınıflandırılan Doğu Akdeniz - Levant bulgularından olan 17 numaralı eser, Phokaia bulgularına son derece yakın bir gövde-kaide parçası olduğu gözlenir³⁵. Eser, MS 4. yüzyıla tarihlendirilir. Benzer başka örnekler Aleksandria Troas kentinde ele geçer. Agora sondajlarında saptanan örnek MS 150 - 250 aralığına tarihlenir³⁶. Kilikia bölgesi ekonomisi içerikli bir çalışmada yer alan Soloi-Pompeipolis buluntusu bir amphoranın kaidesi, özellikle kat. no. 6-7'nin yakın bir benzeri olarak dikkat çeker³⁷. Bu yakın benzerlerden hareketle Phokaia örnekleri MS 3. - 4. yüzyıl aralığına tarihlendirilebilir.

Agora M 125 (Peacock-Williams 45A, Knossos 49)

Atina Agorası M 125 amphoraları oval gövde yapısı, dik boyun, hafif yuvarlatılmış dudak profili ve uzun bir kaide ile sonlanır. Formun sahip olduğu tek kulp, yaklaşık boyun ortasından yükselerek çıkar ve daire biçiminde omuz üzerinde tamamlanır. Bu kulp iki veya üç bölümlü olup kayış tipindedir. Formun gövdesi ise sık yivlerle donatılmıştır. Üretim yeri tartışmalı olan tipin, farklı içerikli killerden üretildiği gözlemlenmiştir. Birçok antik kentte benzerlerine rastlanan bu tipin, genel olarak Akdeniz orijinli olduğu ve özelde Ephesos üretimlerinin tanımlandığı literatürden anlaşılmaktadır³⁸.

Phokaia Mozaikler Alanı çalışmalarında ise bu gruba dâhil tek bir amphora parçası ele geçmiştir (Fig. 3, Kat. No. 10). Eser orta sert, az kum ve yoğun ince mika katkılı, açık kahverengi hamurludur. Yüzey rengi ise açık kahverengidir. Farklı kentlerde saptanan benzer örnekler, eserin tarihlenmesi açısından son derece faydalı bilgiler sunar. Bu bağlamda en dikkate değer örnek Atina Agorası'nda saptanmıştır. Graffitili bu örnek, geç 2. - erken 3. yüzyıl aralığına tarihlenir³⁹. Ephesos buluntusu bir amphora parçası ise 10 numaralı amphoranın en yakın benzerlerinden biridir⁴⁰. Kil ve renk benzerlikleri de sunan bu parça yamaç evlerinin erken 3. yüzyıl tabakasından ele geçer.

³⁵ Kouveli 2014, 751, Fig. 14-17.

³⁶ Japp 2007, 63, Fig. 4, No. 27-28.

³⁷ Ferrazzoli 2010, 43, Fig. 22.

³⁸ Bezeczký 2013, 70-71.

³⁹ Robinson 1959, 95, Pl. 23, 58.

⁴⁰ Bezeczký 2013, 70-71, No. 600, Pl. 46.

Değerlendirme - Sonuç

Bu çalışmada İzmir ili Foça ilçesi sınırları içinde modern yerleşmenin altında kalan Phokaia antik kenti üzerine yürütülen çalışmalarda, kent merkezinde *Mozaikler Alanı* olarak adlandırılan kazı sahasından ele geçen 12 adet amphora parçası irdelenmiştir. Bu parçaların incelemelerimiz sonucunda 10 farklı amphoraya ait olduğu anlaşılmıştır. Bu amphoralar ise, tipolojik olarak toplam beş farklı grup altında değerlendirilmiştir.

Tüm bu eserler irdelendiğinde Phokaia Mozaikler Alanında bulunmuş olan amphoraların benzer örneklerinden hareketle MÖ 1. yüzyıl sonları - MS 4. yüzyıl aralığına tarihlendiği görülür. Bu durum alanın genel kronolojisi ile de uyumludur. Alandaki mozaikler, kentin zengin bir dönemine işaret eder. Bu süreçte ticari nitelikli amphoraların konut alanında bulunmuş olması kente ithal mal girdilerinin sağlanmakta olduğunu da düşündürmektedir. Fakat bu ticari ürünlerin tam olarak ne olduğu veya üretim merkezlerinin neresi olduğu konusunda yorum yapmak için henüz erkendir Bununla birlikte amphoraların tipolojilerinden hareketle kentin özellikle Ege Denizi ve çevresinde bulunan merkezlerle iletişiminin daha kuvvetli olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra LRA III grubu örneklerinin benzerlerinin geniş bir coğrafyada ama özellikle Akdeniz’de (Kilikia - Levant) yoğun biçimde ele geçmiş olması, doğal ticari hattı göstermesi açısından önemlidir. Bu yorum Phokaia amphoraları konusunda hazırlanan bir doktora tezi kapsamında da irdelenmiş ve her ne kadar dönemsel fark olsa da buluntuların sayısal yoğunluğuna bakarak, genel anlamda Ege, spesifik olarak Khios ile iletişimin kuvvetli olduğu sonucuna ulaşılmıştır⁴¹.

Çalışmamızın bir diğer önemli sonucu ise, bu amphoralardan bazılarının olasılıkla Phokaia’da üretilmiş olduğudur. Bu bağlantının kurulmasında eserlerin kil yapısı en belirleyici kanıt olarak kabul edilebilir. Yukarıdaki tipolojide yer verilen, özellikle Ege Yerel Amphoraları I ve Kapitän II gruplarına dâhil buluntuların kil içerikleri ve renkleri dikkate alındığında, Phokaia kırmızı astarlı seramikleriyle son derece yakın oldukları gözlenmiştir.

Phokaia bilindiği üzere çok önemli bir seramik üretim merkezidir. Bu konuda birçok başarılı çalışma gerçekleştirilmiş ve çeşitli yayınlar tamamlanmıştır⁴². Bu yayınların yanı sıra kentin amphora üretimi de gerçekleştirmiş olduğunu belirten çalışmalar da yapılmıştır. Bu

⁴¹ Selçuk 1998, 134-136.

⁴² Kentin genel anlamda seramik özeldi ise kaliteli kırmızı astarlı veya pişirme kapları, kandil ve amphora üretimini kanıtlayan çeşitli tez ve makale çalışmaları farklı bilim insanları tarafından gerçekleştirilmiştir. Bkz. Özbütev 1994, Aydemir 1995, Selçuk 1998, Civelek 2008, Okan 2011, Fırat 2011, Fırat 2012, Fırat 2013, Fırat 2015, Okan-Fırat-Baydan 2018.

noktada özellikle Tayfun Selçuk ve Emre Okan'ın doktora tezlerine değinmek gerekir. Selçuk Phokaia buluntusu amphoraları değerlendirdiği bir tez çalışmasında Arkaik dönem için net olmamakla birlikte özellikle Klasik ve Hellenistik'e ait bazı amphora tiplerinin Phokaia'da üretilmiş olduğunu belirtmektedir⁴³. Aynı şekilde Okan'da Arkaik Dönem'e ait çok iyi tanınan bazı amphora tiplerinin Phokaia'da da üretilmiş olduğunu ileri sürmektedir⁴⁴. Bu noktada kent merkezi kazı buluntuları ile Orientalizan Dönem'e tarihlenen bir seramik çöplüğü verilerini kanıt olarak ortaya koymaktadır.

Tüm bu veriler kentte yürütülecek yeni çalışmaların önemine işaret etmektedir. İleride, kent içi veya çevresinde kalan olası yeni sahalarda gerçekleştirilecek kazı ve diğer araştırmalarla, Phokaia'nın kuruluşundan itibaren, buna karşın özellikle Roma Dönemi'nde sürekli olarak seramik üretimi içerisinde yer alan önemli bir üretici kent olduğunu destekleyen yeni kanıtların açığa çıkarılacağı öngörülmektedir.

⁴³ T. Selçuk, *ağız altı plastik bantlı ticari amphoralar ile mantar başlı tiplerin seramik çöplüğü alanlarında tespit edildiği* belirtilmektedir. Bkz. Selçuk 1998, 7-8, 134-136.

⁴⁴ Okan 2011, 157-164.

KATALOG

Kat. No. 1: Ağız - Boyun Parçası (Fig. 1. 1)

Ç: 11.6 cm Y: 8.5 cm

Buluntu Yeri: Mozaikler alanı H-5 açması.

Seviye: 2.10-2.60 m

Kat. No. 2: Ağız - Boyun Parçası (Fig. 1. 2)

Ç: 10.8 cm Y: 60 cm

Buluntu Yeri: Mozaikler alanı H-7 açması.

Seviye: 2.10-3.05 m

Kat. No. 3: Ağız - Boyun Parçası (Fig. 1. 3)

Ç: 12.0 cm Y: 4.1 cm

Buluntu Yeri: Mozaikler alanı G-7 açması

Seviye: 0.00-0.70 m

Kat. No. 4: Ağız, Boyun ve Gövde Parçası (Fig. 2. 4)

Ç: 7.5 cm Y: 32.4 cm

Buluntu Yeri: Mozaikler alanı F-6, G-6 açmaları.

Seviye: 2.00-2.20 m

Kat. No. 5: Boyun - Gövde Parçası (Fig. 2. 5)

Y: 27.6 cm

Seviye: 2.00-2.20 m

Buluntu Yeri: Mozaikler alanı F-6, G-6 açmaları.

Kat. No. 6: Kaide - Gövde Parçası (Fig. 3. 6)

Ç: 2.6 cm Y: 10.0 cm

Buluntu Yeri: Mozaikler alanı G-7 açması.

Seviye: 0.00-0.70 m.

Kat. No. 7: Kaide - Gövde Parçası (Fig. 3. 7)

: 2.6 cm Y: 7.6 cm

Buluntu Yeri: Mozaikler alanı G-7 açması.

Seviye: 0.00-0.70 m

Kat. No. 8: Kaide - Gövde Parçası (Fig. 3. 8)

: 2.6 cm. Y: 5.2 cm.

Buluntu Yeri: Mozaikler alanı G-7 açması.

Seviye: 0.00-0.70 m

Kat. No. 9: Kaide - Gövde Parçası (Fig. 3. 9)

: 3.8 cm Y: 15.5 cm

Buluntu Yeri: Mozaikler alanı G-5 açması.

Seviye: 1.04-1.97 m

Kat. No. 10: Kaide - Gövde Parçası (Fig. 3. 10)

: 3.8 cm Y: 9 cm

Buluntu Yeri: Mozaikler alanı G-5 açması.

Seviye: 1.04-1.97 m

KAYNAKÇA

Abadie-Reynal 1989

C. Abadie-Reynal, “Céramique et commerce dans le bassin  g en du IVe au VIIe siècle”, Hommes et Richesses dans l’Empire byzantin Vol. 1, IVe au VIIe siècle, (Eds. J. M. Lefort - C. Morisson - J. P. Sodini), Paris 1989, 143-159.

Akkaş 2016

İ. Akkaş, “Parion Tiyatrosu Ticari Amphora Buluntuları”, Parion Roma Tiyatrosu 2006-2015 Yılı  alışmaları, Mimarisi ve Buluntuları, (Ed. C. Bařaran - H. Ertuğ Erg rer), Ankara 2016, 165-178.

Anderson Stojanovi  1992

V. R. Anderson Stojanovi , Stobi, The Hellenistic and Roman Pottery, New Jersey 1992.

Arthur 1986

P. Arthur, “Roman Amphorae from Cartenbury”, Britannia 17, 1986, 239-258.

Arthur 1998

P. Arthur, “Eastern Mediterranean Amphorae Between 500 and 700, A View from Italy”, Cer mica in Italia VI-VII, Atti del Convegno in Onore di John W. Hayes, (Ed. L. Sagu ), Roma 1998, 157-184.

Aydemir 1995

A. Aydemir, Phokaia Erken Roma Dönemi Pişirme Kapları, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 1995.

Baylan 2008

S. Baylan, 2006-2007 Tralleis Kazılarında Ele Geçen Amphoralar, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ABD (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın 2008.

Bezeczky 2004

T. Bezeczky, "Early Roman Food Import in Ephesus, amphorae from the Tetragonas Agora", *Transport Amphorae and Trade in Eastern Mediterranean, Acts of International Colloquium at the Danish Institute at Athens, September 26-29, 2002, Monographs of the Danish Institute at Athens 5*, (Eds. J. Eiring- J. Lund), Aarhus 2004, 171-188.

Bezeczky 2013

T. Bezeczky, *The Amphorae of Roman Ephesus, Forschungen in Ephesos XV/1*, Wien 2013.

Biernacki- Klenina 2010

A. B. Biernacki- E J. Klenina, "Trade Relations Between the lower Danube Region and Mediterranean in the Late Roman Period: The Ceramic Evidence from Novae (Moesia Secunda)", *LRCW 3 Vol. II, BARIntSer 2185*, (Eds. S. Menchelli- S. Santoro- M. Pasquinucci- G. Guiducci), Oxford 2010, 983-992.

Ciampoltrini vd. 2010

G. Ciampoltrini- A. Andreotti- P. Notini- C. Spataro, "Traffici e Consumi Ceramiche nella Valle del Serchio in età Teodosiana", *LRCW 3 Vol. II, BARIntSer 2185*, (Eds. S. Menchelli- S. Santoro- M. Pasquinucci- G. Guiducci), Oxford 2010, 319-328.

Civelek 2008

A. Civelek, "Phokaia'da Bir Volütlü Kandil Atölyesi", *CollAn VII*, 2008, 115-135.

Dündar 2012

E. Dündar, "A Group of Amphorae from Side Museum and New Type of Amphora: The Lycian Amphora?", *AA 2012/1*, 2012, 43-61.

Dyczek 2001

P. Dyczek, *The Roman Amphorae of the 1st - 3rd Centuries AD found on the Lower Danube, Typology*, Varşova 2001.

Ferrazzoli 2010

A. F. Ferrazzoli, “Economy of Roman Eastern Rough Cilicia: Some Archaeological Indicators”, *Bolletino di Archeologia On Line I, Volume Speciale G/C10/5*, 2010, 39-50.

Fırat 2011

M. Fırat, *Phokaia Geç Roma Dönemi Mutfak Kapları*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji ABD, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir 2011.

Fırat 2012

M. Fırat, “Phokaia Roma Dönemi Mutfak Kapları: Güveç Formu”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 27, 2012, 153-166.

Fırat 2013

M. Fırat, “Phokaia Seramik Çöplüğü Alanı'ndan Ele Geçen Amphoralar”, *MAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8, 2013, 69-85.

Fırat 2015

M. Fırat, “Seramik Çöplüğü Alanı Verileri Doğrultusunda Phokaia Kırmızı Astarlı Kapları”, Prof. Dr. Ömer Özyiğit'e Armağan/Studies in Honour of Ömer Özyiğit, (Ed. E. Okan- C. Atila), İstanbul 2015, 161-178.

Gabler vd. 2009

D. Gabler- P. Hárshgyi- G. Lassányi- P. Vámos, “Eastern Mediterranean Importand Its Influence on Local Pottery in Aquincum”, *Acta Archeologica Academiae Scientiarum Hung.* 60, 2009, 51-72.

Hamel 2010

H. Hamel, “Local Coarse Ware Pottery from 4th Century Baalbek/Heliopolis, Lebanon”, *LRCW 3 Vol. II, BARIntSer 2185*, (Ed. J. H. Humphrey), Oxford 2010, 887-884.

Hayes 1976

J. W. Hayes, “Pottery: Stratified Groups and Typology”, (Ed. J. H. Humphrey), *Excavations at Carthage 1975 conducted by the University of Michigan, Tunus 1976*, 47-123.

Hayes 1983

J. W. Hayes, "The Villa Dionysos Excavations, Knossos: The Pottery", *BSA* 78, 1983, 97-169.

Japp 2007

S. Japp, "The late pottery of Alexandria Troas", Çanak. Late Antique and Medieval Pottery and Tiles in Mediterranean Archaeological Contexts, *Byzas* 7, (Eds. B. Böhlendorf Arslan - A. O. Uysal - J. Witte Orr), İstanbul 2007, 55-71.

Jones 1950

F. F. Jones, "The Pottery", Excavations at Gözlükule, Tarsus V. I, The Hellenistic and Roman Periods, (Ed. H. Goldman), New Jersey 1950, 149-296.

Joshi - Sinha 1991

M. C. Joshi- A. K. Sinha, "Discovery an Amphora Handle from Mathura", Indian Archaeological Heritage, Shri K. V. Saundara Rajan Festschrift, Agam Indological Series 11, (Eds. C. Margabandhu- K. V. Saundara Rajan), Delhi 1991, 255-258.

Keay 1984

S. J. Keay, Late Roman Amphorae in the Western Mediterranean A typology and economic study: the Catalan evidence, Part (i), *BARIntSer* 196, Oxford 1984.

Keay 1989

N. Keay, "The Amphorae, The Type Series", Excavation at Sabratha 1948-1951, Volume II: The Finds, Part 1: The Amphorae, Coarse Pottery and Building Materials, (Eds. M. Fulford- M. Hall), London 1989, 5-66.

Klenina 2010

E. J. Klenina, "Trade Relations between the Mediterranean and the Black Sea Region in the 3rd-6th Centuries A.D. in the Light of Ceramic Artifacts", *LRCW* 3 Vol. II, *BARIntSer* 2185, (Eds. S. Menchelli- S. Santoro- M. Pasquinucci- G. Guiducci), Oxford 2010, 1005-1014.

Klenina 2015

E. Yu. Klenina, “Amphorae of the 1st century BC - 4th century Ad from Chersonesos Turica: the issue of trade relations”, *Per Terram, Per Mare. Seaborne Trade and the Distrubition of Roman Amphorae in the Mediterranean*, (Ed. S. Demesticha), Uppsala 2015, 79-97.

Kouveli 2014

A. G. Kouveli, “Excavation for the New Acropolis Museum in Athens: Amphorae from a Domestic Well of A Late Roman House ”, *LRCW 4 Vol. II, BARIntSer 2016*, (Eds. N. Poulou Papadimitriou- E. Nodarou- V. Kilikoglu), Oxford 2014, 749-759.

Ladstätter 2008

S. Ladstätter, “Funde”, *Das Vediugymnasium in Ephesos, Archäologie und Baubefund*, *FiE 14.1*, Wien 2008, 97-186.

Lawall 2004

M. Lawall, “Archaeological context and Aegean amphora chronologies. A case study of Hellenistic Ephesos”, *Transport Amphorae and Trade in Eastern Mediterranean, Acts of International Colloqium at the Danish Institute at Athens, September 26-29, 2002*, *Monographs of the Danish Institute at Athens 5*, (Ed. J. Eiring - J. Lund), Aarhus 2004, 171-188.

Martin Kilcher 1994

S. Martin Kilcher, *Die römischen Amphoren aus Augst und Kaiseragusts, Die Amphoren für Wein, Fiscsauce, Südfrüchte (Gruppen 2-24) und Gesamtauswertung*, *FiA 7/2-3*, Augst, 1994.

Moore 1995

J. A. Moore, *Survey of the Italian Dressel 2-4 Amphora*, McMaster University (Master Thesis), Ontario 1995.

Okan 2011

E. Okan, *Phokaia Arkaik Dönem Ticari Amphoraları*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir 2011.

Okan vd. 2018

E. Okan- M. Fırat- C. Baydan, “Foça Çanak Koyu Sualtı Araştırmaları: İlk Bulgular”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi 45, 2018, 166-185.

Oleson 1994

J. P. Oleson, “Amphoras”, The Harbour of Caesarea Maritima, Results of the Caesarea Ancient Harbour Excavation Project 1980-85, BARIntSer 594, (Ed. J. P. Oleson), 1994, 3-24.

Özbütev 1994

G. Özbütev, M. S. 3. Yüzyıl Phokaia Kaba Mutfak Kabı Keramiği, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 1994.

Özyiğit 1991

Ö. Özyiğit, “1989 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, KST XII-I, 1991, 127-154.

Özyiğit 1992

Ö. Özyiğit, “1991 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, KST XIV-II, 1992, 1-22.

Özyiğit 1995

Ö. Özyiğit, “1993 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, KST XVI-I, 1995, 425-454.

Özyiğit 1998

Ö. Özyiğit, “1996 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, KST XIX-I, 1998, 763-794.

Özyiğit 1999

Ö. Özyiğit, “1998 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, KST XX-II, 1999, 49-66.

Özyiğit 2001

Ö. Özyiğit, “1999 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”. KST XXII-II, 2001, 1-14.

Özyiğit 2006

Ö. Özyiğit, “2004 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, KST 27-2, 2006, 73-88.

Özyiğit 2007

Ö. Özyiğit, “2005 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, KST 28-2, 2007, 341-354.

Özyiğit 2008

Ö. Özyiğit, “2006 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, KST 29-2, 2008, 489-512.

Özyiğit 2009

Ö. Özyiğit, “2007 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, KST 30-1, 2009, 387-410.

Özyiğit 2010

Ö. Özyiğit, “2008 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, KST 31-3, 2010, 65-87.

Özyiğit 2011

Ö. Özyiğit, “2009 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, KST 32-3, 2011, 385-404.

Özyiğit 2013

Ö. Özyiğit, “2011 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, KST 34-2, 2013, 173-190.

Özyiğit 2014

Ö. Özyiğit, “2012 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, KST 35-2, 2014, 81-99.

Özyiğit 2015

Ö. Özyiğit, “2013 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, KST 36-2, 2015, 139-164.

Özyiğit 2016

Ö. Özyiğit, “2014 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, KST 37-1, 2016, 585-602.

Özyiğit 2017

Ö. Özyiğit, “2015 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, KST 38-2, 2017, 519-538.

Palaczyk 2015

M. Palaczyk, “Quite new in Eretria –not very new in the Aegean? Roman amphorae from teh Swiss excavations: preliminary observations”, Per Terram, Per Mare. Seaborne

Trade and the Distribution of Roman Amphorae in the Mediterranean, (Ed. S. Demesticha), Uppsala 2015, 31-40.

Panella 1981

C. Panella, "La distribuzione e i mercati", Società romana e produzione schiavistica Vol. II, mercati e scambi nel Mediterraneo, (Eds. A. Caradini- A. Schiavone), Roma-Bari 1981, 55- 697.

Panella 1993

C. Panella, "Merci e scambi nel Mediterraneo tardoantico", Storia di Roma III.2, I luoghi e le culture, (Ed. A. Schiavone), Torino 1993, 613- 697.

Parker 1992

A. J. Parker, Ancient Shipwrecks of the Mediterranean and Roman Provinces, BARIntSer 580, Oxford 1992.

Pérez Bonet 1988

M. A. Pérez Bonet, "La economía tardorromana del sureste peninsular: el ejemplo del Puerto de Mazarrón (Murcia)", Arte y poblamiento del Sureste Peninsular, Antig. crist. V, 1988, 471-501.

Pérez Bonet - Cabrera Bonet 1992

M. A. Pérez Bonet- P. Cabrera Bonet, "Ánforas romanas de origen egeo procedentes del Puerto de Mazarrón (Murcia)", AEspA 65, 1992, 308-312.

Reynolds 2010

P. Reynolds, Hispania and the Roman Mediterranean AD 100-700: Ceramics and Trade, London 2010.

Riley 1979

J. A. Riley, "Coarse pottery from Berenice", Excavations at Sidi Khrebish, Benghazi (Berenice), II, Supp. to Libya Antiqua V, (Ed. J. A. Lloyd), Tripoli 1979, 91-467.

Rizzo 2003

G. Rizzo, *Instrumenta Urbis I: ceramiche fini da mensa, lucerne ed anfore a Roma nei primi due secoli dell'impero*, Roma: Ecole française de Rome, 2003.

Robinson 1959

H. Robinson, *Pottery of the Roman Period, Chronology, The Athenian Agora V*, Princeton 1959.

Selçuk 1998

T. Selçuk, 1992-1995 Yılları arasında Phokaia'da Kazılarında Bulunmuş Olan Amphoralar, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Sualtı Arkeolojisi ABD, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 1998.

Slane 1990

K. W. Slane, *Corinth XVIII Part II: The Sanctuary of Demeter and Kore, The Roman Pottery and Lamps*, Princeton 1990.

Slane 1991

K. W. Slane, "Observations on Mediterranean Amphoras and Tablewares found in India", *Roman and Indian Ancient Sea Trade*, (Ed. V. Begley- R. D. De Puma), Londra 1991, 204-213.

Slane 2003

K. W. Slane, "Corinth's Roman Pottery: Quantification and Meaning", *Corinth XX: The Centenary 1896-1996*, (Eds. C. K. Williams- N. Bookidis), Princeton 2003, 321-335.

Slane-Sanders 2005

K. W. Slane- G. D. R. Sanders, "Corinth: Late Horizons", *Hesperia* 7, 2005, 243-297.

Şenol 2000

A.K. Şenol, İskenderiye Kazılarında Ele Geçen Amphoralar Işığında Kentin Roma Dönemi Şarap, Zeytinyağı, Salamura Balık ve Sos Ticareti, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), İzmir 2000.

Şenol 2003

A. K. Şenol, Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları, Ankara 2003.

Tomber 2005

R. Tomber, “Trade Relations in the Eastern Mediterranean and Beyond, the Egyptian - Indian Connection”, Trade Relations in the Eastern Mediterranean from The late Hellenistic Period to Late Antiquity, The Ceramic Evidence, Halicarnassian Studies 3, (Ed. M. Berg Briese- L. E Vaag), Odense, 2005, 221-233.

Tomber 2012

R. Tomber, “From the Roman Red Sea to beyond the Empire: Egyptian ports and their trading parthners”, British Museum Studies in Ancient Egypt and Sudan 18, 2012, 201-215.

Williams vd. 2005

D. F. Williams- C. Panella- S. Keay, Greco Italic, Dressel 2-4 Italian, (Eds. S. Keay- D. F. Williams), Roman Amphorae. A Digital Source, University Southampton 2005.

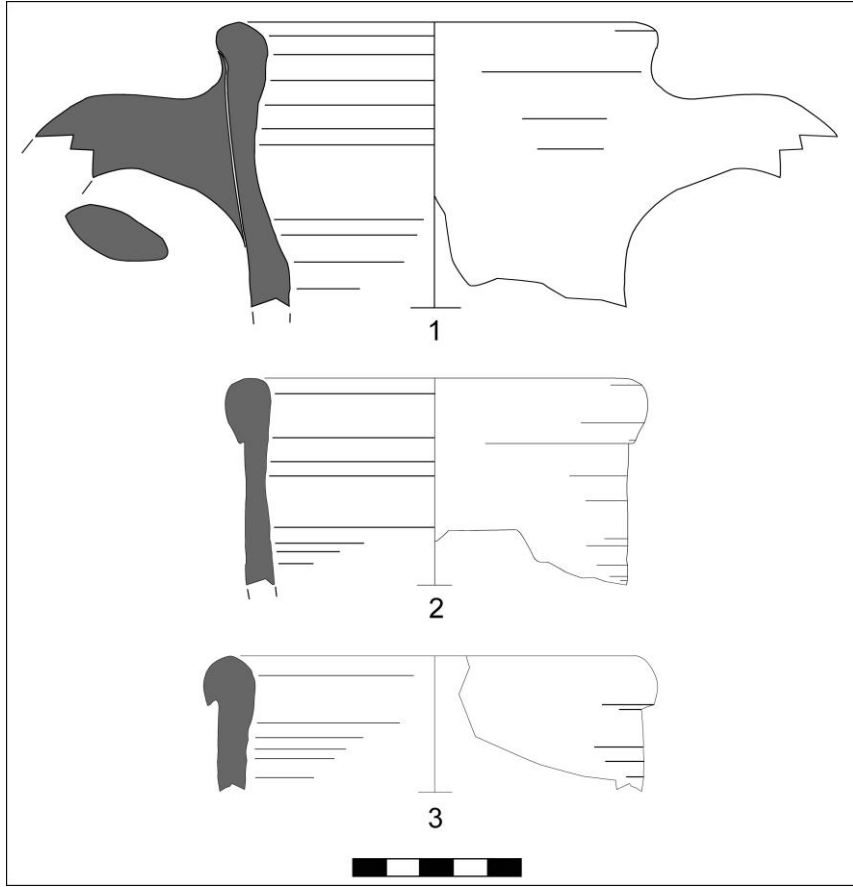

Fig. 1

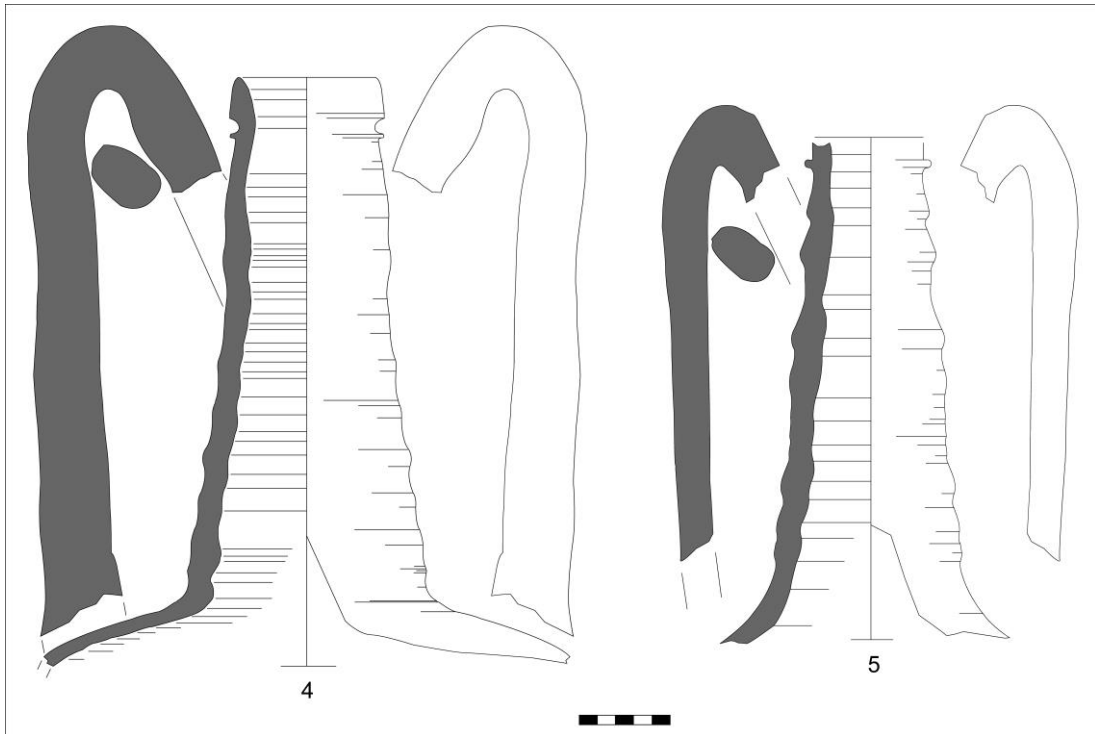

Fig. 2

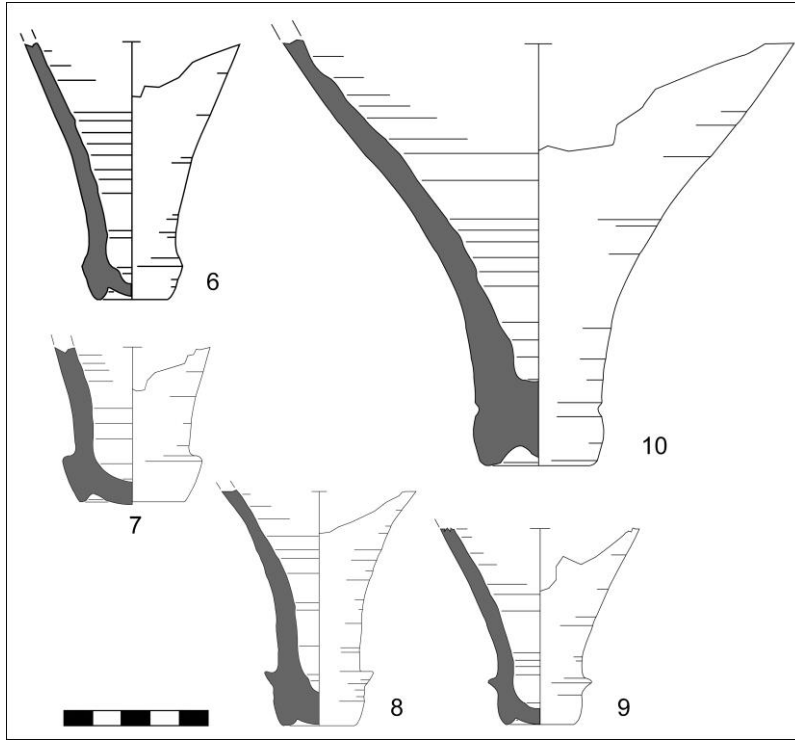
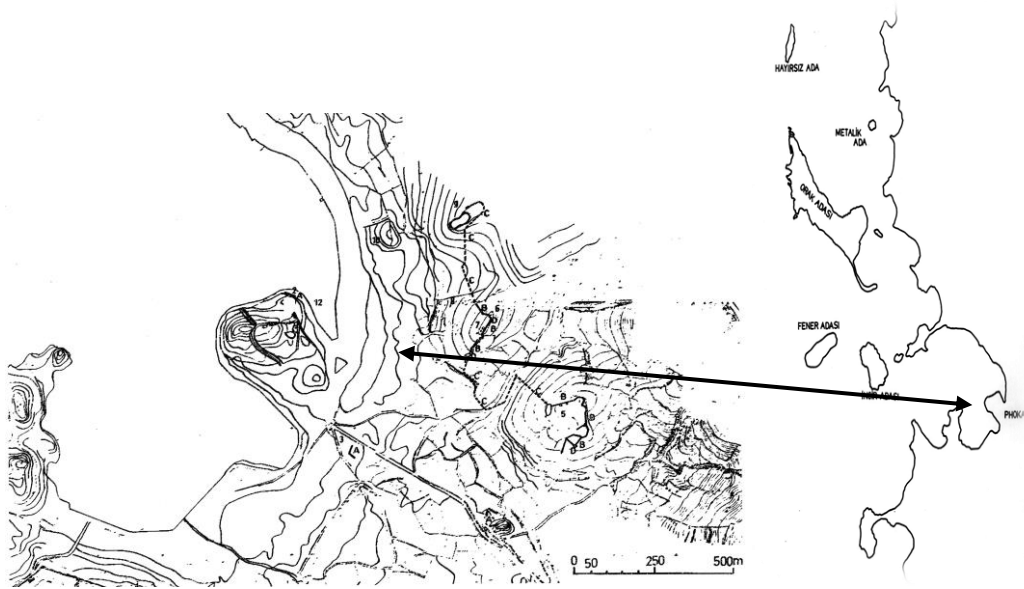

Fig. 3

Plan 1 - Harita 1. Phokaia ve Mozaikler Alanı